

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ
ДО НАПИСАННЯ БАКАЛАВРСЬКОЇ РОБОТИ
З ФОЛЬКЛОРИСТИКИ
Склав проф. С. К. Росовецький

УДК 801.81:358:378.016(075.8)

P75

Рецензенти
Боронь О. В.
доктор філологічних наук,

Лещинська С. В.
кандидат філологічних наук, асистент

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту філології
(протокол № 10 від 28 травня 2019 року)

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
23 травня 2019 року

P75 Методичні поради до написання бакалаврської роботи
з фольклористики / Склад проф. С. К. Росовецький. – К.: ФОП
Росовецький-Гіндіч О. С., 2019. – 40с.

ISBN 978-966-97516-9-0

Методична розробка «Методичні поради до написання бакалаврської роботи з фольклористики» спирається на більш ніж сорокарічний досвід автора як наукового керівника наукових студентських робіт. Вона має допомогти дипломнику-фольклористу впоратися з вибором теми для бакалаврської роботи, раціонально побудувати працю над нею та ознайомлює з численними вимогами до найдрібніших деталей змісту і форми цього науково-кваліфікаційного дослідження. Містить зразки основних структурних компонентів бакалаврської роботи, бібліографічних позицій тощо.

УДК 801.81:358:378.016(075.8)

ISBN 978-966-97516-9-0

© Росовецький, С. К., 2019 р.

Вступні зауваження

Бакалаврська робота разом із випускними екзаменами є фінальним етапом навчання майбутнього фольклориста у бакалавтурі. Наукова якість її формує уявлення про випускника як про фахівця.

За жанром бакалаврська робота знаходить собі місце серед фіксованих за формою науково-кваліфікаційних робіт університетського типу навчання. Це курсова робота, бакалаврська робота, магістерська робота, кандидатська дисертація (або дисертація на ступінь доктора філософії) і докторська дисертація (або дисертація на ступінь доктора наук). У кваліфікації науково-дослідних робіт науково-кваліфікаційним роботам відповідають реферат, наукова стаття, наукова монографія. Хоч бакалаврська робота за структурою і формальними деталями нагадує кандидатську дисертацію, за цінністю наукових висновків вона відповідає проблемній науковій статті.

Вступні бесіди з науковим керівником

Вибір наукового керівника, коли це взагалі можливо, дуже важливий етап роботи над бакалаврською. Оптимальним є науковий керівник, що (1) має досвід керування науковою студентською діяльністю, (2) є автором дослідницьких публікацій з обраної вами фольклористичної тематики, (3) за відгуками старшокурсників, цікавиться роботою своїх дипломників, дає поради й уважно перевіряє написаний студентом текст. Коли науковий керівник має такі властивості, стають другорядними його звання та ступені, навіть інформація про рівень читання ним курсів.

Вибір теми бакалаврської роботи є ключовим і

основоположним чином вступного етапу. Від правильності вибору теми значною мірою залежить успіх бакалаврської роботи. Вибір теми дослідження має враховувати такі фактори, як наукова актуальність даної проблематики, її наукова новизна, практична значимість та власні наукові зацікавлення студента-фольклориста. Тематика бакалаврських робіт формується викладачем на кафедрі фольклористики. У встановлений термін студент обирає тему і затверджує її на засіданні кафедри.

Ознаками актуальності теми можуть бути: реальний інтерес до проблеми з боку загалу фольклористів; побачена студентом зацікавленість середньої школи або ВНЗ в практичних результатах його дослідження; можливість виконання роботи у контексті комплексної держбюджетної, госпдогвірної або кафедральної тематики.

Визначальним за всіх умов тут має бути науковий аспект актуальності: із запропонованого науковим керівником списку тем слід обирати ті, які залишаються нерозробленими в науці. При цьому перевагу слід віддавати темам, для розробки яких пропонується нова або недостатньо поки що використана методика дослідження конкретного матеріалу. В такому випадку науковий керівник повинен продемонструвати студентові, як працює запропонована ним конкретна методика.

Ось список тем дипломних робіт для прикладу.

1. Інтертекстуальність в українському фольклорі (на матеріалі інтертекстів думи «Самійло Кішка»).
2. Замовляння як ментифакт (на матеріалі лікувальних текстів із збірника «Українські замовляння»).
3. Питання реконструкції давньоукраїнських билин.
4. Проблема авторства у фольклорі (на матеріалі різних і повторних записів міфологічних легенд).
5. Герменевтичні проблеми вивчення героїчних дум.
6. Міфологічна структура (за К. Леві-Стросом) української мі-

фологічної легенди про змієборців.

7. Герменевтичні проблеми вивчення української чарівної казки (на матеріалі казок у записі Л. Жемчужнікова).

8. Фольклорні відповідники «епітем» (М. Фуко) в замовляннях.

9. Риторична структура ліричної пісні (на матеріалі конкретного збірника).

10. «Текстура» і «структура» в українській ліричній пісні (на матеріалі збірничка А. Маркевича)

11. Художній час української балади про стосунки брата і сестри.

12. Основні хронотопи української ліричної пісні.

13. Хронотоп «втечі» в думках.

14. «Формули» української ліричної пісні (семантичне поле дівчини).

15. «Формули» української ліричної пісні (семантичне поле парубка).

16. «Формули» сирітства в українській ліричній пісні.

17. «Формули неможливого» в українській ліричній пісні.

18. Варіативна структура «коровайного дійства» в українському весіллі.

19. «Епічні формули» (М. Перрі, А. Лорд) в українських героїчних думках.

20. «Поетика назв творів» в українській народній пісні.

21. Прийом «ствердження виключеного» в українському пісенному фольклорі.

22. Узагальнюючі прийоми традиційної фольклорної поетики в українській ліричній пісні.

23. Риторичні конструкції в соціально-побутових думках.

24. Риторична структура реплік персонажів чарівної казки (на матеріалі конкретного збірника).

25. Проблема українського народного красномовства (на матеріалі промов козацьких ватажків XVII ст.).

26. Жанрова своєрідність української християнської легенди (монастирський цикл).

27. Житійні інтертексти в українській християнській легенді.
28. Діалоги і монологи в чарівній казці.
29. Поетика повторів в ліричній пісні.
30. «Герменевтичне сподівання» слухача чарівної казки (етюд з мистецтвометрії).

А ось список тем бакалаврський робіт про зв'язки фольклору і літератури.

1. Усні розповіді Т. Шевченка.
2. Фольклорний твір як архетекст літературного.
3. Герменевтичні проблеми використання письменником 4. фольклорного твору.
5. Літературний елемент в казках збірника «Записки о Южной Руси» та його походження.
6. Літературний елемент у «думі» П. Куліша «Смерть козака-бандуриста».
7. Словесний текст народної картини «Козак Мамай» та його зв'язок із зображенням.
8. Народна українська пісня в російських повістях Т. Шевченка.
9. Псальма про Лазаря як явище фольклорно-літературних зв'язків.
10. Літературний елемент у християнських легендах про святих.
11. Образ царя Соломона в Біблії та в українській народній казці.
12. «Слово о полку Ігоревім» і народні паремії.
13. «Слово о полку Ігоревім» і українська пісня.
14. Т. Шевченко як усний оповідач.
15. М. Костомаров як критик фольклористичних фальсифікацій І. Срезневського.
16. Поезія Т. Шевченка «У Вільні, городі преславнім» і народна балада.
17. Реконструкція давньоруського фольклору в циклі Т. Шевченка «Царі».
18. Друга редакція «Москалевої криниці» Т. Шевченка та її

літературні й фольклорні джерела.

19. М. Грушевський – дослідник християнського фольклору.

20. Жанрова специфіка християнської легенди.

21. «Пісня літературного походження» як жанр.

Студент має право запропонувати і свою, ним самим придуману тему, але її обов'язково після спеціального обговорення має затвердити науковий керівник.

При виборі теми для бакалаврської роботи можливі використання двох відмінних підходів до особистої мотивації її написання. За першим бакалаврська робота виступає логічним продовженням курсової роботи (або наукової студентської роботи, виголошеної як доповідь, або студентської статті), а магістерська робота – продовженням бакалаврської роботи. На кожному етапі такої поглибленої праці над темою ставляться додаткові завдання, збільшується кількість досліджених фольклорних текстів та ускладнюються методи дослідження. Таку стратегію вибирають студенти, що прагнуть реалізуватися як науковці та мріють про написання кандидатської роботи, надійну основу для якої отримують, якщо працювали сумлінно, вже в тексті магістерського дослідження. Бакалаврська ж робота в цій схемі є певна простіша попередниця магістерської.

Другий підхід розглядає курсову, бакалаврську роботу і магістерську роботу як учбові засоби для поглибленого вивчення певних жанрів фольклору і проблем фольклористичної теорії. Наприклад, курсову студент пише на тему «Художній час у думі “Маруся Богуславка”», бакалаврську на тему «М. Драгоманов як дослідник української балади», а магістерську на тему «Фольклор у Мережі». Цю стратегію обирають студенти, що прагнуть отримати найбільше інформації з обраного фаху, але не планують впритул займатися науковою фольклористичною діяльністю.

Особливої розмови вимагає можливість написання

бакалаврської роботи на теми з теорії фольклору. Студентові важко виконувати такі завдання, бо у науці на теоретичні узагальнення завжди виходять зі спостережень над текстами, і тільки дуже досвідчений дослідник-фольклорист може вдало написати роботу, побудовану на інтерпретації теоретичних праць попередників. У студента для такого теоретизування просто не вистачає наукового досвіду. То ж конкретні, часткові дослідження фольклорних текстів за сучасними методиками, розробленими у світовій фольклористиці та етнології, залишаються оптимальними як бакалаврські роботи.

Варто зробити ще два застереження. Якщо ви запропонуєте тему «Рослинна символіка українського фольклору», жодний керівник на таке не погодиться, бо на цю тему написано вже, мабуть, сотню курсових і дипломних робіт. Але тема «Гендерний поділ в рослинній символіці українського фольклору» може бути з успіхом реалізованою.

Цілком можливо, що ви запропонували «затерту», «заїжджену» тему через те, що маєте під рукою текст такої роботи. Така мотивація стосується вже наступних важливих аспектів якості бакалаврської роботи, а саме оптимального ступеня її новизни та самостійності, а також етичного аспекту наукової роботи.

Новизна і самостійність бакалаврської роботи. Отримати справді нові результати в бакалаврських роботах важко, проте необхідно. Коли тема сформульована правильно, матеріал вивчення конкретний, методика зрозуміла і відносно проста, нові результати у фольклористиці цілком здатний отримати й студент з невисокими науковими здібностями – тобто з відсутністю зіркості у пошуках проблем, недостатніми пам'яттю і здібностями до зчеплення і доведення до кінця тощо.

Абсолютною вимогою до роботи є її самостійність і етичність автора у ставленні до текстів попередників. Коли раніше випускники-плагіатори переписували вкрадені на кафедрі дипломні роботи минулих років і за гроші замовляли написати

для себе роботу у спеціальній конторі, то тепер частіше копіюють тексти з Інтернету: або роботу цілком із спеціальних сайтів, або створюють мозаїку з поцуплених у різних місцях Інету текстів. Ясна річ, такі писання не мають жодного стосунку до науки. Але ж і науковий керівник має тепер усі можливості знайти плагіат. Є спеціальна програма «Антиплагіат», існують і простіші способи виявити незаконне використання чужого тексту. Крім того, фольклорист, що є фахівцем з певної тематики, знає, що в її річищі надруковано і що саме вивішено в Мережі. Виявивши плагіат, науковий керівник вказує на неприпустиме запозичення, і якщо студент не погодиться працювати чесно, зобов'язаний не допустити його до захисту.

Іноді нечесні студенти твердять, що допустили плагіат неумисно, просто запам'ятавши текст або думку, а що це чуже, забувши. Але як комп'ютерні програми не розрізняють плагіат свідомий і несвідомий, то й науковий керівник або завкафедрою не зобов'язані зважати на такі пояснення. До того ж злочинство залишається злочинством, незалежно від того, що вкрадено: мобільний телефон або текст чи ідею. Крім того, переписуючи роботу або замовляючи її за гроші у відповідного «фахівця», випускник позбавляє себе надзвичайно корисного для власного розвитку досвіду повноцінної, самостійної наукової діяльності.

А поводитися з науковими попередниками етично – це справа нескладна. Треба лише вказувати (з ініціалами) авторів використаних вами спостережень і висловлювань, оформлюючи лапками останні як цитати та даючи повні посилання. Якщо ідею або спостереження ви передаєте своїми словами (це коли необхідне скорочення, або коли цитата вийшла би задовгою), так само маєте вказувати автора і робити посилання. Окремо виникає питання, як бути, коли виникла потреба навести загальновідоме твердження. В такому випадку можна додати «як відомо», наприклад: «Сучасний Київ, як відомо, розташований на двох берегах Дніпра».

ОПТИМАЛЬНА ПОСЛІДОВНІСТЬ ПРАЦІ НАД БАКАЛАВРСЬКОЮ РОБОТОЮ

Складання індивідуального плану підготовки бакалаврської роботи. Своєчасно і з успіхом виконувати бакалаврську роботу допомагає індивідуальний план її підготовки, який кожний студент-дипломник розробляє разом із науковим керівником. План допомагає встановити логічну послідовність та терміни виконання окремих етапів наукової роботи. Він дозволяє студенту спокійно, без «штурмівщини» (це коли праця пишеться поспіхом, у останні дні) працювати над темою. Можна накреслити такі основні етапи цього плану.

Аналіз фольклорних текстів і наукової літератури

Цей етап роботи передбачає бібліографічний пошук, фіксацію та обробку одержаної інформації. Головним помічником тут виступає фахова бібліографія. Для фольклориста кращим бібліографічним посібником поки що залишається визволений зі «спец схову» фундаментальний довідник О. Андріївського «Бібліографія літератури з українського фольклору» (1930). На жаль, не повним, а рекомендаційним є корисний довідник М. Мороза «Бібліографія українського народознавства. Т. 1. Фольклористика» (1999, кун. 1, 2). Шукаючи потрібні нам видання, маємо не гребувати такими засобами бібліографічного пошуку (евристики), як студіювання загально бібліографічних довідників («Книжковий літопис», «Літопис журнальних статей», щотижневі інформаційні переліки в колишньому «Друзі читача», реферативні часописи), як вивчення каталогів книгозбірень і навіть куцої рекомендаційної бібліографії.

Фіксація та обробка бібліографічної інформації. В одному з сучасних науковознавчих посібників читаємо: «Бібліографічний

пошук може здійснюватися шляхом перегляду як спеціальних бібліографічних видань, так і первинних наукових документів (статей, монографій, навчальних посібників, підручників)». Тут варто зауважити, що другий тип джерел бібліографічної інформації містить її явно менше за перший, з певних об'єктивних і суб'єктивних причин. Не сказано, де шукати «спеціальних бібліографічних видань». Їх зосереджено в спеціальних бібліографічних відділах великих книгозбірень, де можна скористатися й безкоштовною допомогою чергового бібліографа-консультанта.

Автор посібника продовжує: «Знайдену бібліографічну інформацію можна фіксувати за допомогою картотеки та робочого списку літературних джерел. В першому випадку кожне джерело записується на окремій картці. Картотека ведеться за предметним принципом, тобто за розділами досліджуваної теми. Якщо знайдене літературне джерело відноситься до декількох розділів теми дослідження, робиться декілька копій карток і кожна розміщується у відповідній рубриці. Разом із предметною картотекою доцільно паралельно вести картотеку за алфавітом. Це дозволяє знайти літературне джерело за прізвищем автора. На картках разом з точним описом літературного джерела робиться (краще на звороті – С. Р.) анотація його змісту.

Інший спосіб фіксації бібліографічної інформації — це робочий список літератури за темою дослідження. Цей спосіб найбільш вдалий з точки зору написання огляду літератури. Робочий список доцільно вести за видами джерел: 1) монографії, підручники; 2) статті; 3) автореферати дисертацій та дисертації». В обох випадках – і картотеки, і «робочого списку» – слід також враховувати тексти, знайдені у Мережі.

Зауважимо також, що створену вами особисту картотеку і бібліографічний список за темою можна буде використати під час наступної фахової діяльності.

Тут треба додати, що в наш час, маючи в своєму розпорядженні

комп'ютер, студент-дослідники може скласти картотеку просто у файлі doc. або docx. Потрібна лише акуратність у оперування функціями «вставити», «видалити», «вирізати». Компенсувати можливі помилки допомагає періодичне копіювання файлів.

Ви знайшли потрібні фольклорні та фольклористичні тексти у бібліотеці або Мережі. І постає важливе питання: з чого починати читання, з текстів фольклору чи з наукової літератури? Якщо починати з наукової літератури, то студент мимоволі буде бачити фольклорний текст очима своїх наукових попередників, підкоряти власну інтерпретацію викладеній раніше. Тому спочатку треба прочитати фольклорні тексти, записавши свої враження, спостереження й думки, а вже потім проробляти наукову літературу. А прочитавши її, знову повернутися до фольклорних текстів.

У вже цитованому посібнику читаємо: «Головне при читанні наукової літератури — це пошук в книгах і статтях потрібної інформації за досліджуваною темою, а не вивчення змісту літературного джерела. Студенту потрібно пам'ятати, що він вивчає книгу (або статтю) не для здачі іспиту, а для написання наукової роботи. Аналіз літератури не має на меті визначення не вирішених та дискусійних питань, а спрямований на критичне обмірковування теми». З останнім твердженням аж ніяк не можна погодитися, адже саме «визначення не вирішених та дискусійних питань» є важливим аспектом критичного осмислення теми. Крім того, воно дає змогу студентові проявити на практиці таку свою наукову здібність, як зіркість у пошуках проблем (serendipity) і справді зробити внесок до науки.

Обробляючи знайдену наукову літературу з теми, можна користуватися чотирма основними методами: картотекою, конспектом, картотекою-файлом, коментуванням файлу наукової роботи з Мережі, або скану друкованого джерела.

Картотеки варто складати двох типів. Це картотека фольклорних текстів (тексту) і картотека аналізу наукових

розвідок. Для складання цих картотек слід заготовити запас карток формату бібліографічної картки (10,5x7,5 см) з цупкого паперу, склеїти з картону шухлядки та вирізати роздільники за зразком бібліографічних, на яких позначаються короткі назви творів та аспектів дослідження, як-то: «Художній час», «Збірник Марковича», «М. Драгоманов» тощо.

Картотека фольклорних текстів (тексту). Припустимо, вам затверджено тему «Метафори у лікувальних замовляннях». Ви берете книжку «Українські замовляння / упорядкув. М. Н. Москаленко; передм. та ком. М. О. Новикової» (К., 1993) заносите інформацію про неї на картку, а праворуч зверху пишете шифр, яким будете позначати виписки з цієї книжки, наприклад, «Зам.». Потім починаєте читати тексти замовлянь і, як знайдете метафору, праворуч зверху нової картки пишете шифр, до якого додаєте номера тексту і сторінки книжки, наприклад, «Зам. № 1, с. 25», а на картку посередині виписуєте фрагмент замовляння з використанням метафори. Виписане точно (між іншим, у графіці джерела) треба взяти в лапки і уважно вичитати, щоб потім відразу використати в бакалаврській роботі. А на звороті картки можна записати додаткову інформацію: науковий тип метафори за різними класифікаціями, ваші враження від тексту, згадку про подібний текст, про паралель у творі іншого жанру тощо. Читаєте далі, знаходите нову метафору і повторюєте цю ж процедуру на наступній картці.

Обробку наукової дослідницької літератури можна здійснювати двома методами – знов-таки *картотеки* та *конспекту*.

Картотека аналізу наукових розвідок створюється так само, як і картотека текстів. На картки виписуються цитати і заносяться ваші переповідання розлого висловлених думок наукового джерела. Всі виписки документуються, на берегах картки і на звороті іншим кольором кулькової ручки за потреби ви робите свої позначки, типу «NB» чи «Подібна думка у Весе-

ловського, поетика, с. 118» тощо.

Використовуючи картки з обох картотек, можна в новій шухлядці або навіть просто на столі викласти певну «схему» вашого дослідження і почати його писати, елементарно переходячи від картки до картки.

Конспект наукової роботи складається в тому випадку, коли для вас важливою є послідовність викладу і розвиток ідеї аналізованого наукового твору. Використовуються два методи – цитування та реферування, як правило, вони поєднуються в конспекті. За першим методом суттєва для вас думка виписується у формі цитати, за другим – реферується із збереженням суті написаного вашим науковим попередником. Тобто переповідання має бути скороченим, але точним. Всі виписки вичитуються, позначаються сторінки. На початку конспекту виписуються повні вихідні дані видання.

Окрім більш надійного паперового і картонного матеріалу, картотеки й конспекти можуть складатися і ефективно використовуватися і в віртуальному вигляді, в електронній пам'яті комп'ютера. Знов-таки при цьому необхідна акуратність у оперуванні командами «вставити», «видалити», «вирізати». Важливою перевагою електронної картотеки є широкі можливості використання функції «пошук», легкість копіювання матеріалів безпосередньо до тексту бакалаврської роботи.

Вимоги до змісту та оформлення бакалаврських робіт

1. Структура і зміст робіт.

2 Логіка викладу наукового матеріалу в науково-кваліфікаційних студентських роботах передбачає таку послідовність частин і розділів:

- титульна сторінка;
- зміст роботи;
- вступ;

- Розділ I (огляд літератури питання, обрання і виклад методології дослідження);
- висновок до I розділу;
- Розділ II (опис та результати даного дослідження)
- висновок до II розділу;
- Висновки;
- Список використаних джерел;
- Додатки (якщо є).

Робота починається з титульної сторінки, на якій вказується Міністерство, до якого відноситься ВНЗ, назва вищого навчального закладу, факультету (інституту) і кафедри, на яких виконувалась робота, прізвище, ім'я, по батькові студента (повністю), назва, і вид роботи (бакалаврська або магістерська), дані про наукового керівника (наукове звання, науковий ступень, посада, ініціали, прізвище), місто і рік виконання роботи.

Зміст це перелік всіх без винятку заголовків роботи з вказівкою сторінок. Його слід розмістити на початку роботи (відразу за титульною сторінкою).

Вступ, хоч це й може здивувати, складають уже після завершення праці над двома основними розділами роботи. У вступі має бути зроблена коротка характеристика сучасного стану обраної наукової проблеми (питання). Послідовність викладу матеріалу тут обов'язково має бути така:

а) актуальність теми; тут шляхом критичного аналізу та порівняння з існуючими дослідженнями в даній галузі обґрунтовують актуальність і доцільність роботи для розвитку відповідної галузі науки. Вказують прізвища дослідників, які уже працювали у даному напрямі. Висвітлення актуальності не повинно бути багатослівним. Достатньо кількома реченням и висловити головне – суть проблеми або наукового завдання. У середньому для бакалаврських робіт з фольклористики є достатнім висвітлення питання про актуальність у межах

половини сторінки;

б) мета дослідження

в) завдання дослідження;

г) об'єкт дослідження;

д) предмет дослідження;

є) методи дослідження (у вступі методи лише перераховуються).

Визначення мети і завдання дослідження

Виходячи з теми бакалаврської роботи, формулюють мету і завдання. Мета описується коротко і точно, зазначається те основне, що хоче зробити автор, який результат він сподівається отримати. Загальна мета має бути чітко сформульована і, ясна річ, цілком зрозуміла студенту. Вона має бути деталізована шляхом виділення декількох завдань. Таких завдань, як правило, може бути три-п'ять. Більшу кількість завдань в межах виконання бакалаврської роботи виконати практично не можливо. Завдання, пов'язане з вивченням стану питання, в роботі не ставиться. Ставляться завдання щодо конкретних аспектів вивчення проблеми, їх слід формулювати чітко і лаконічно. Послідовність завдань відповідає послідовності викладу основного змісту бакалаврської роботи. Як правило, кожне завдання починається із дієслова у формі наказового способу: наприклад, «Вивчити...», «Розробити...», «Виявити...», «Встановити...», «Обґрунтувати...» тощо.

Визначення об'єкта та предмета дослідження

Об'єкт – це процес або явище у фольклорі, де знайдено наукову проблему і які обрані для вивчення. Проте слід попильнувати, щоб не сформулювати об'єкт дослідження занадто широко.

Предмет – це певна «рема» до об'єкта як «теми». Саме

предмет дослідження визначає тему бакалаврської роботи, яка виноситься на титульний аркуш як заголовок.

Практичне використання результатів. Вказуються галузі діяльності фольклориста, де можуть бути використані результати бакалаврської роботи. Також вказуються (якщо є) доповідь і/або стаття за темою роботи.

Позначається **структура роботи** – кількість розділів, загальний обсяг роботи, кількість використаних джерел, кількість таблиць та рисунків (якщо є), кількість сторінок (рахуючи, починаючи з титульної). Загальний обсяг бакалаврської роботи визначається кафедрою. На кафедрі фольклористики це 50–60 сторінок.

Обсяг вступу обмежується 2–3 сторінками.

Основна частина бакалаврської роботи

В першому розділі студент спочатку характеризує основні наукові публікації за своєю проблемою (питанням). Стисло аналізуються і зіставляються думки різних наукових попередників, подається особиста інтерпретація осмисленим фактам. Доречно студенту напрацювати схеми, рисунки, в яких відображено основні тенденції проаналізованого матеріалу. В огляді цифрами (наприклад, [5; 7]) робляться зноски на використані наукові джерела. Потім описуються методи та конкретні дослідницькі методики, які використовувались в бакалаврській роботі. При використанні відомих методів і методик необхідно посилатися на їхніх авторів. Наприкінці опису методика надається інформація про математичні методи статистики, що використовувались в роботі (якщо використовувалися). Статистична обробка результатів обов'язкова в лінгвофольклористичних працях і дуже бажана в дослідженнях поезики фольклору. Доцільним є використання методики лінгвістичної статистики в версіям В. Перебийніс і Б. Головіна, хоч інколи, якщо структурні одиниці

вивчення доволі великі за обсягом (як-от казкові формули, наприклад) досить і порівняння табличних даних.

Наприкінці розділу подають короткі висновки до нього.

Другий розділ бакалаврської роботи висвітлює результати бакалаврського дослідження. Подаються та обговорюються дані, отримані в результаті проведеного студентом дослідження. Автор наводить статистичні показники, одержані в результаті обробки отриманих результатів дослідження, формує зведені таблиці, ілюструє результати рисунками. Студент повинен дати оцінку повноти вирішення поставлених завдань, оцінку одержаних результатів (характеристик, параметрів), порівняти їх з аналогічними результатами, знайденими у працях наукових попередників. Наприкінці розділу також подають короткі висновки, що в них формулюють виявлені факти, закономірності та тенденції.

Загальні **«Висновки»** дають змогу підвести підсумок виконаної роботи. Потрібно зіставити висновки із завданнями роботи і самокритично оцінити повноту їх розв'язання. При їхньому формулюванні слід виконувати таке правило: кожний висновок має бути присвяченим певному аспекту теми; всі вони розміщуються в певній логічній послідовності (відповідно до послідовності поставлених завдань). Висновки слід розглядати як відповіді на поставлені завдання. У «Висновках» не може бути цитат з праць інших дослідників, тільки реферується самостійно зроблене автором.

У **«Списку використаних джерел»** (назва обов'язкова!) подається перелік використаної літератури в алфавітному порядку з повним бібліографічним описом джерел і нумерацією їх по порядку фіксації. При цьому до нього включають тільки ті літературні джерела, на які були зроблені зноски в тексті. Спочатку подаються позиції українською та російською мовами, а потім іноземними. Джерела з Мережі подаються в тому ж алфавітному порядку, що й паперові. Кількість використаних літературних

джерел в межах 50-60 для бакалаврської роботи.

Бібліографічний опис джерел складається відповідно до чинних стандартів з бібліотечної та видавничої справи (див. зразки оформлення різних категорій публікацій для «Списку використаних джерел»).

Додатки виступають продовженням бакалаврської роботи як окрема складова її рукопису. Це записані самим автором бакалаврської роботи фольклорні тексти та великі таблиці, які було незручно монтувати в текст основних розділів, анкети на інформантів, а також різноманітні ілюстрації.

Додатки виносяться після списку використаних джерел з нової сторінки. Зверху ставиться заголовок «Додатки». Кожен додаток починається із нової сторінки і має свій заголовок. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ї, наприклад, Додаток А, Додаток Б і т. д. Один додаток позначається як Додаток А тощо.

У основному тексті бакалаврської роботи слід здійснювати посилання на додатки (якщо вони є). Наприклад, «див. Додаток А»; «результати даної методики відображено у Додатку В».

Додатки повинні мати спільну з рештою тексту наскрізну нумерацію сторінок.

ТЕХНІЧНІ ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ БАКАЛАВРСЬКОЇ РОБОТИ

Бакалаврську роботу або відразу створюють на комп'ютері, або готовий рукописний текст набивається на комп'ютер українською мовою. Роздруковується матеріал на одній стороні стандартного аркуша паперу А4 (210 x 297 мм) з берегами: верхній і нижній – по 30 мм, лівий – 30 мм, правий – 10 мм. Інтервал між рядками 1,5, шрифт – Times New Roman, 14 кегль. Текст роботи має бути поділений на абзаци, які виділяють

відносно відокремлені за змістом частини. Кожний абзац починається з нового («червоного») рядка, відступ 1,25 см, однаковий впродовж усього тексту.

Номера сторінок указують праворуч у верхній частині сторінки арабськими цифрами, без крапок та інших знаків. Першою сторінкою вважається титульний аркуш (на ньому цифру 1 не ставлять). Цифру 2 проставляють на сторінці зі «Змістом».

Розділ обов'язково починають з нової сторінки. Це стосується й інших структурних частин роботи: «Змісту», «Списку скорочень», коли є, «Вступу», «Висновків», «Списку використаних джерел», додатків. На номер і назву розділу відводять сторінку повністю. Заголовки підрозділів роблять, відступивши третину аркуша, знизу їх відокремлюють від основного тексту одним інтервалом. Заголовки пунктів набирають розрядкою з «червоного рядка», після них ставиться крапка і в підбір починається текст пункту. Крапки наприкінці заголовків і підзаголовків не ставляться, переноси в назвах розділів, заголовках підрозділів і пунктів не використовуються. Розділи мають порядкові номери, позначені римськими цифрами, а підрозділи та пункти – арабськими. Нумерація підрозділів складається із номера розділу і номера підрозділу у даному розділі, відокремленого від номера розділу крапкою або крапками, нумерація пунктів – із номера розділу, номера підрозділу і номеру пункту (наприклад, 1. 2; 1.2.1). Заголовки підрозділів і пунктів не мають бути останніми рядками на сторінці.

Бакалаврська робота має бути опрацьованою. Подавати її на захист у вигляді стопки аркушів, поєднаних скріпкою, не можна.

ВИМОГИ ДО МОВИ ТА СТИЛЮ БАКАЛАВРСЬКОЇ РОБОТИ

Своєрідність мови бакалаврської роботи з фольклористики полягає в тому, що до мови її дослідницької частини та мови текстів фольклору і цитат з них, що наводяться у тексті, висуваються різні вимоги.

Дослідницька частина має подаватися сучасною українською літературною мовою. Складність тут в тому, що наукова версія цієї мови ще не склалася остаточно, існує різнобій і в графіці. Зокрема, коли більшість наукових видавництв притримуються в основному правил та норм, що склалися в середині ХХ ст., додаючи вимогу використання в певних позиціях «г з дашком», то деякі видавництва, як, наприклад, «Критика» – правил і орфографії, прийнятих у 20-ті роки ХХ ст.

Цитати іноземною мовою, в тому числі білоруською і російською, слід обов'язково перекладати українською мовою. Це необхідно, бо нова наукова інформація при цьому українізується і вводиться до сфери вітчизняної української культури. Цитати з праць українських вчених минулого, навпаки, не варто редагувати, в крайньому випадку після незрозумілого слова можна навести у дужках його сучасний переклад, а після тире вказати на ваше авторство, поставивши два ініціали, від імені та прізвища. Наприклад, «... явище симпатії (тут у значенні магічного зв'язку між явищами – І. Б.) він знаходить...».

Сучасну мову СМІ, а багато в чому й наукову засмічують кальки не так з російської мови, як із суржику, з одного боку, а з другого, невиправдані англіцизми. Лінгвістами вже поставлені певні заслони таким росіянізмам, псування мови непотрібними західними запозиченнями вивчено гірше.

Ось табличка, що конденсує і виправляє найбільш уживані помилки в цій галузі.

Пишуть	Треба	Пишуть	Треба
В іншому місці	деінде	з тих пір	відтоді
від яких пір	відколи	до цієї пори	дотепер
від цієї пори	відтепер	в усі сторони	навсібіч
замість цього	натомість	не вистачати	бракувати
у першу чергу	насамперед	у більшості випадків	здебільшого
виключення	виняток	численний	чималий
діючий	чинний (<i>голова, закон</i>), дієвий (<i>засіб</i>), дійові (<i>особи</i>)	як правило	зазвичай
		був вимушений	мусив
їх	їхній	любі	будь-які
до них відносяться	до них належать	ні єдиного	жодного
по понеділкам	щопонеділка	відміняти	скасовувати
з метою	щоб <i>або</i> для	у 2019 році	2019 року
згідно чого	згідно з чим	так як	оскільки <i>або</i> позаяк
ряд <i>чогось</i>	низка <i>та</i> ряд	у відповідності до чого	відповідно до чого
на фоні	на тлі	основна маса	загал <i>та</i> маса
представляє собою	є (являє) собою	утруднення	утруднення
співпадіння	збіг	це не є доказом	це не є доказ

Як гадають більшість українських мовознавців, активні дієприкметники та пасивні дієприкметники з суфіксом «ем», як у російській мові, для української мови не властиві. Теж саме

слід сказати про пасивні дієслівні конструкції із часткою «ся».

Працюючи над текстом у комп'ютері, варто звертатися до файлів в інтернеті із синонімами, наприклад, <https://синоніми.укр/Д/довідка> (ресурсу Word недостатньо), наводити довідки в академічному тлумачному «Словнику української мови» в 11 томах, наприклад, <http://sum.in.ua/s/dovidka>. Дуже корисно також звертатися до різноманітних фразеологічних словників і словників іншомовних слів.

Насамкінець роботи над текстом дослідницької частини не забудьте перевірити його засобами перевірки правопису Word, при цьому пам'ятаючи, що використаний у цій програмі тезаурус невеликий за обсягом, тому вона може позначати слово як помилково написане, коли воно відсутнє в її словнику.

Що ж до **текстів фольклору**, наведених у праці цілком, і цитат з них, то вони мають подаватися так само, як були записані, тобто одним з українських діалектів. Слід зберігати особливості народного або місцевого мовлення в галузі фонетика, морфології, лексики та фразеології. Проблеми відтворення текстів, записаних ярижкою та латинкою, подібні, бо в обох випадках використовуються графічні системи, вироблені для інших мов, а саме російської та польської. Спроби розшифрування текстів, записаних ярижкою, не дозволяють розрізнити українські «і» та «ї», ярижка не відтворює деяких українських звуків, як от «г з дашком», наприклад, містить «ер» та «ять», які не мають звукового відтворення в українській мові, латинка цілком фантастично відтворює українські шиплячі, привносить зайві для української графіки ę та ą, неможливо вгадати «ся» чи «се» ховаються за польським «śę». Тому видавці дум, наприклад, залишають у наукових публікаціях їхні тексти в ярижці, або в латинці. Можна допустити й паралельне розшифрування сучасною українською графікою.

Стиль дослідницької частини бакалаврської роботи має бути науковим. Неприпустимою є белетризація наукової праці

(«Густий пил лежав на вулицях провінційного Ніжина. Рипіли колеса старенького тарантасу. У ньому сидів юнак з довгим носом. Це був Микола Гоголь»), або вставка віршів, автора або чужих.

Водночас ви, мабуть, помітили, що деякі видатні українські фольклористи, як-от М. Драгоманов або І. Франко, відрізняються і в наукових працях доволі яскравим індивідуальним стилем, що добре узгоджується з афоризмом Ж. Л. де Бюфона «Стиль – це людина». Але сучасний науковець може отримати від наукового загалу дозвіл на використання індивідуального стилю тільки тоді, коли достеменно оволодіє загальним або середнім науковим стилем. А це можна зробити, лише читаючи наукову літературу з фаху статтю за статтею, книжку за книжкою. При цьому доведеться не лише познайомитися з найуживанішими формулами наукового мовлення, але й запам'ятати їх для подальшого вжитку.

Ось наукові формули, призначені для вводу до праці посилань на думки наукових попередників: «На думку відомого фольклориста А. Іваненка...»; «Як вважає А. Іваненко...»; «Можна погодитися з А. Іваненком...»; «Не можна погодитися з А. Іваненком...»; «Хочеться нагадати сказане А. Іваненком про...»; «А. Іваненко слушно зазначає:...»; «А. Іваненко пише...»; «Навіть такий видатний фольклорист, як А. Іваненко, не звертав уваги на...» тощо.

Слід уникати надто довгих речень, а набравши мимоволі громіздку та складну конструкцію, варто подумати, чи не можна її поділити на кілька простих речень. Треба намагатися не вживати поряд однакових слів, словосполучень і зворотів. На Заході окремі критики дозволяють письменникові повторити те ж саме слово лише через 30 сторінок. Це занадто жорстка вимога, тим більше для наукової мови, де, пишучи про, наприклад, про чарівну казку, не можна не повторювати словосполучення «чарівна казка», тим більше, що це термін і синонімів для нього немає.

Дискусійним слід визнати виклад від першої особи, вживаючи слова «я», «мною»: тут дехто вбачає авторську нескромність. Проте, як на мою думку, писати «ми» варто лише в тому випадку, коли допомога наукового керівника була суттєвою і перетворила його фактично на співавтора. А коли бажано підкреслити самостійність зроблених спостережень і висновків, можна вживати «я».

Оформлення таблиць та малюнків. У праці не має бути анонімних таблиць або малюнків. Кожна таблиця чи малюнок повинна отримати свій номер і назву. Номер таблиці – це номер розділу, у якому вона використана та номер її в загальній нумерації (так, таблиця 1.4. означає, що це є четверта таблиця розділу I). Нумерація малюнків відбувається аналогічно. Слід пам'ятати, що малюнок та таблиця – це різні зображення, тому при нумерації вони розглядаються окремо.

У тексті таблиця чи малюнок подається після посилання на них. Наприклад, такого: «Як видно з таблиці 2.3...». Тепер після завершення абзацу слід помістити таблицю.

Допустимі скорочення. В тексті дослідницької частини бакалаврської роботи допускається скорочення слів «і т. ін.», «та ін.», «і т. п.» тощо. Скорочення «див.» вживається у тих випадках, коли у тексті посилаються на самостійний розділ рукопису, на віддалені від місця згадування таблицю, малюнок.

Проте не можна скорочувати слова «таким чином», «так званий», «так як», «так що», «наприклад», «замість», «біля», «формула».

Якщо загальноприйнятих скорочень багато, корисно скласти і подати спеціальний «Список скорочень», що розташовується в рукопису відразу за змістом (Див. Додаток 2.).

Посилання на інші сторінки рукопису (глави, розділи та ін.), а також на таблиці та малюнки з вказівкою їх порядкового номера подають із скороченнями (наприклад: «див. стор. 57», «див. розд. 4», «Табл. 2.1», «рис. 1.2 і 2.1»). Якщо порядкові но-

мери не вказуються, то всі слова в тексті пишуть без скорочень.

Зв'язок «Списку використаних джерел» з текстом здійснюється за допомогою зносок, для нумерації яких використовують арабські цифри. Наприклад, якщо автор робить загальну зноску на роботу, представлену в списку використаних літературних джерел під номером 12, то ця цифру ставлять в тексті роботи, взявши у квадратні дужки. Якщо вказується посилання на джерело та номер сторінки, то це слід позначити у квадратних дужках через кому. Наприклад, [12, 65] означає посилання на 65 сторінку 12-го джерела із «Списку використаних джерел». Перелік через «;» означає звернення до кількох джерел поспіль.

«Список використаних джерел»

До «Списку використаних джерел» входять різні типи джерел, опис кожного з них (бібліографічна позиція) має свою специфіку. Правила його складання стандартні.

1. До «Списку використаних джерел» вносяться роботи всіх згаданих авторів – вітчизняних та зарубіжних. Автори, на яких дипломант не посилався і матеріали яких не згадувались у рукопису бакалаврської роботи, до списку літератури не включаються.

2. При посиланнях на **фольклористичне архівне джерело** необхідно використовувати загальноприйнятий формуляр, оскільки це дозволить іншому фахівцеві легко знайти рукопис і перевірити написане автором наукової розвідки. Він містить: назву архіву (відділу рукописів бібліотеки; музею); номер (або назву) фонду, зібрання або колекції; номер рукопису (справи; «зв'язки»; зошита тощо); наукову назву джерела; його дату; аркуші (наприклад: «З зв. – 45»), на котрих знаходиться текст.

3. Посилання на архівні джерела подаються в «Списку використаних джерел» в загальному абетковому порядку. Якщо таких багато, їх можна подати окремим розділом «Списку».

3. До списку **не включають** доповіді та повідомлення на наукових форумах, якщо немає опублікованих матеріалів. Роботи, які перебувають у друку, використовують у бакалаврській роботі та вводять до «Списку використаних джерел» лише у разі крайньої потреби.

4. Список складають у суворо абетковому порядку.

5. Нумерація наскрізна по всьому списку арабськими цифрами.

6. Роботи одного автора подають в хронологічному порядку як окремі позиції, при цьому повторюють прізвище та ініціали (замінювати на «Його ж», «Він же» не можна).

7. Якщо наводять роботи певного автора із співавторами, то спочатку вказують одноособові роботи цього автора, потім його роботи з одним, потім з двома співавторами та далі за порядком.

8. Якщо праця належить кільком авторам, то, коли їх три, вони називаються, коли ж більше, то називають трьох перших, далі додають «та ін.».

9. Бібліографічну позицію подають мовою оригіналу, тобто українською мовою не перекладають.

Апробація науковим керівником, підготовка до захисту і захист бакалаврської роботи

На завершальному етапі підготовки бакалаврської роботи слід оформити **попередній** варіант, що містить уже всі її структурні частини. Його вже обов'язково треба набрати на комп'ютері та перекинути на електронну адресу наукового керівника в електронному вигляді. Це дасть можливість науковому керівникові легше оцінити самостійність роботи і зручніше вносити зміни до тексту.

До функцій наукового керівника не входить повне **редагування** попереднього варіанта, але він може зробити це з власного бажання. Завдання наукового керівника – вказати

на помилки та недоліки, а також накреслити шляхи їхнього усунення. Зрозуміло, що він має в такому випадку перечитати роботу після остаточного редагування її дипломником.

Таким чином, в більшості випадків редагувати свій текст має автор бакалаврської роботи власноруч. При цьому він (1) вичитує текст на предмет логічності та послідовності викладу; (2) усуває повторення; (3) перевіряє пропорційність архітектоніки рукопису (розділи не мають помітно різнитися в обсязі, «Вступ» і «Висновки» бути задовгими чи замалими); (4) перевіряє цитування фольклорних текстів і наукової літератури; (5) перевіряє «Список використаних джерел» на відповідність вимогам; (6) усуває стилістичні та граматичні помилки, друкарські похибки.

На цьому етапі слід поставити перед собою вимогу **акрибії**, тобто абсолютної точності, ретельності, бездоганності та скрупульозності у виконанні роботи.

Вичитка власної праці пов'язана з певними труднощами. Читаючи надрукований текст, автор часто бачить замість нього ідеальний віртуальний варіант, при вчитці тексту на моніторі око специфічно «замилується». Тут може зарадити, по-перше, звертання по допомогу до «референтної групи», у даному випадку це достатньо освічений приятель або родич. По-друге, коли на тиждень-другий відкласти роботу, ви й самі краще розпізнаєте в ній недоліки та помилки.

Слід зазначити, що мовні та стилістичні похибки менше небезпечні для наукової репутації автора, ніж помилки в наведених фольклорних текстах, розрахунках та цифровому матеріалі таблиць.

Остаточний варіант здається на кафедру за місяць до захисту на засіданні Державної екзаменаційної комісії.

За цей час робота розглядається рецензентом. Для бакалаврської роботи достатньо одного внутрішнього рецензента, яким може бути викладач з іншої кафедри нашого

Інституту філології. Студент, одержавши роботу після рецензування, виправляє вказані недоліки й готується до захисту.

Захист роботи відбувається на засіданні Державної екзаменаційної комісії. Вступне слово надається студентові, який у своєму виступі (5–6 хвилин) повинен висвітлити наступні моменти: (1) що спонукало вибрати саме цю тему (дуже коротко); (2) мета і завдання дослідження (кілька речень); (3) методи, що використовувалися для розв'язання поставлених завдань; (4) результати самостійного дослідження та його висновки (основний обсяг доповіді).

Свій виступ студент починає із звернення до голови, членів комісії та присутніх. Наприклад: «Вельмишановний голово Державної екзаменаційної комісії! Вельмишановні члени комісії! Усі присутні!». Завершується виступ словами «Дякую за увагу». Досвід каже, що краще читати написаний текст. В усякому разі його необхідно мати з собою на захисті.

У процесі захисту випускник про себе говорить в множині – «ми», маючи на увазі себе і свого наукового керівника. Говорячи «наше» замість «моє» підкреслює, що говорить уособлюючи групу спеціалістів (колектив кафедри).

Разом із текстом виступу доречно підготувати ілюстративний матеріал (таблиці, схеми, слайди, мультимедіа), така візуальна презентація має відповідати структурі роботи. Вправно виконана і подана, вона значно полегшить сприймання доповіді.

Студент отримує запитання, на які він має відповісти, а потім науковий керівник дає коротку характеристику роботи.

Комісія за результатом захисту виставляє остаточну оцінку. При оцінюванні ДЕК враховує:

- рівень опанування основними проблемами теми, володіння фольклористичною термінологією;
- ступінь самостійності автора в розробці проблеми;
- використання достатньої кількості теоретичних джерел, їх аналіз та цитування;

- вибір і дієвість використаних методів дослідження для використання поставлених завдань;
- обґрунтованість і новизна одержаних даних;
- якість оформлення випускної роботи та ілюстративного матеріалу до захисту;
- якість доповіді та вміння відстоювати та обґрунтовувати свою позицію.

ЗРАЗКИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛОГРФІЧНИХ ПОЗИЦІЙ

Книжки

Один автор

1. Круть Ю. З. Хліборобська обрядова поезія слов'ян. Київ : Наукова думка, 1973. 211 с.

Два і більше авторів

2. Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва: Каталог стародруків, виданих на Україні. Львів.: Вид-во при Львівському ун-ті, 1981. Т. 1. 136 с.

Без автора (редактор, упорядник тощо)

3. Колядки та щедрівки: Зимова обрядова поезія трудового року / Дей О.І. (упор., передм. і примітки); М.Т.Рильський (ред.); АН УРСР, Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Т.Рильського. Київ: Наукова думка, 1965. 804 с.

4. Українська фольклористична енциклопедія / керівник проекту, наук. ред., упорядник В. Соків. Львів. 2018. 808 с.

Переклад

5. Леві-Строс К. Структурна антропологія / Пер. з франц. З.Борисюк. К.: Основи, 1997. 387 с.

Багатотомні видання

Загалом

6. Енциклопедія «Слова о полку Игореве». Санкт-Петербург: Наука, 1995. Т. 1–6.

Окремий том

7. Франко І. Із секретів поетичної творчості // Франко І. Зібрання творів : у 50-ти т. / АН УРСР. Ін-т л-ри ; редкол. : Є. Кирилук (голов. ред.) та ін. Київ : Наук. думка, 1976–1986. Т. 31 : Літературно-критичні праці (1897–1899) / уклад. Ф. Лось. 1981. 596 с.

Матеріали конференцій

8. Усна епіка: етнічні традиції та виконавство. Мат-ли Міжнародн. конф., присвяченої пам'яті Ф. Колесси та А. Лорда. Київ : НАНУ, 1997. Ч. 2: М-Я. 183 с.

Інші видання

Законодавчі та нормативні документи

9. Закон України про рекламу (за станом на 25 січня 2000 р.) // Верховна Рада України. Київ : Парламентське видавництво, 2000. 20 с.

Каталог

10. 400-річчя «Букваря» Івана Федорова. Каталог виставки. Львів, 1977.

Бібліографічні покажчики

11. Українські літературні альманахи і збірники ХІХ – початку ХХ ст. Бібліографічний покажчик / Склав І. З. Бойко. Київ: Наук. думка, 1967. 370 с.

Статті

Стаття з журналу

12. Балущок В. Елементи давньослов'янських ініціацій в українському весіллі // Народна творчість та етнографія. 1994. № 1. С. 31–37.

Стаття зі збірника

13. Виноградова Л. Н., Толстая С. М. Ритуальные приглашения мифологических персонажей на рождественский ужин: структура текста // Славянское и балканское языкознание. Структура малых фольклорных текстов / РАН Ин-т славяноведения и балканистики; Отв. ред. С. М. Толстая, Т. Цивьян. М., 1993. С. 85–126.

Стаття з газети

14. Росовецький С. До джерел народної творчості // Радянське полісся. 2 липня 1983 р., № 79 (8235). С. 4.

Електронний ресурс

15. Folk-lore of Shakespeare by Dyer, T. F. Thiselton. University of Michigan, 1884. 577 p. <https://archive.org/details/folklore-shakesp00unkngoog/page/n10>. (Дата звернення 2.05.2018 р.).

Додаток А. Зразок титульного аркуша

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Інститут філології
Кафедра фольклористики

**Образ домовика в українській
фольклористиці**

Бакалаврська робота
студентки 4 курсу
відділення фольклористики
Шевчук Ольги Миколаївни

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук, доцент кафедри
фольклористики Семенько А. П.

Київ – 2019

Додаток Б. Зразок «Списку скорочень»

Список скорочень

ВУАН	Всеукраїнська академія наук.
Грушевський	Грушевський, М. Історія української літератури : у 6 т., 9 кн. К., 1993–1996. Т. 1–6.
ІМФЕ	Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнології ім. М. Т. Рильського Національної академії наук України.
КНУ	Київський національний університет імені Тараса Шевченка.
МіФ	Міфологія і фольклор.
НТЕ	Народна творчість та етнологія.
НТШ	Наукове товариство ім. Шевченка (Львів).
ПВЛ	Повість врем'яних літ.

Додаток В. Зразок «Вступу»

Неоміфологізм – одна з характерних ознак доби модернізму. Як зазначає Я. Поліщук, філософії позитивізму, сциєнтичному поясненню таємниць життя і вірі в прогрес модерністи протиставили звернення до глибин підсвідомого, ірраціональні моделі людської поведінки й декадентизм, міметичним основам художньої творчості – креаційну, авторську картину світу. Збільшується інтерес модерних митців до міфології, антропології

та психології. Письменники епохи зламу століть звертаються до передхристиянської міфології як до «самодостатнього світу авторської фантазії, своєрідного ідеального космосу» [54, с. 2]. До того ж, продовжує дослідник, поганський міфосвіт найактивніше виражає життєві суперечності та драматичні конфлікти [54, с. 2]. Авторський міфосвіт у «Затопленому дзвоні» Гауптмана і «Лісовій пісні» Лесі Українки, «Синьому птахові» Метерлінка і «Тінях забутих предків» Коцюбинського, «Весіллі» Виспянського і «В неділю рано зілля копала» Кобилянської схожий типологічно завдяки спільним рисам міфотворчості, але й відмінний, як різниться оригінальне мислення кожної людини. Це пояснює й те, наскільки неповторними і своєрідними є авторські моделі міфологічного світу у Тичини, Олесея, Свідзинського, Антонича та інших, попри те, що всі вони вийшли з одного ґрунту. Про актуальність міфоцентричної поетики творів говорить поява таких творів, як «Улісс» Джойса, «Йосиф та його брати» Т. Манна, «Майстер і Маргарита» Булгакова та не тільки цих. Міфологічну структуру мають твори Г.Мелвілла, Т.С.Еліота, О.Вайлда, багатьох інших письменників-модерністів.

Наша дослідницька робота, безумовно, передбачає знання міфологічних структур і обрядів. Цікаво проаналізувати «Лісову пісню» Лесі Українки, «В неділю рано зілля копала...» Ольги Кобилянської та «Тіні забутих предків» Михайла Коцюбинського в плані ритуально-міфологічному, адже саме такий підхід до вивчення творів раннього українського модернізму є одним з найпродуктивніших і найцікавіших.

В обраній нами площині структура аналізованих творів є системою послідовних етапів процесу ініціації. Автори є своєрідними новаторами у трансформаційному використанні міфологічних мотивів. А якщо говорити про ініціацію, то використовується традиційна схема обряду посвячення. У наступних розділах даної роботи обрані твори раннього

українського модернізму аналізуються саме в такій площині.

Цікавим є той факт, що за останнє століття дослідники спадщини обраних письменників майже не приділяли уваги процесу ініціації в цих текстах, хоча він лежить на поверхні і допомагає зрозуміти структуру даних творів. Саме цим і зумовлена новизна пропонованого дослідження.

Таким чином, об'єктом пропонованої бакалаврської роботи є «Лісова пісня» Лесі Українки, «В неділю рано зілля копала» Ольги Кобилянської та «Тіні забутих предків» Михайла Коцюбинського.

Предметом даного дослідження є відбиття обряду ініціації в назначених творах початку ХХ ст.

Метою бакалаврської роботи є дослідження та детальний аналіз семантики ритуалу ініціації в творах українського модернізму (на матеріалі «Лісової пісні» Лесі Українки, «В неділю рано зілля копала...» Ольги Кобилянської, «Тіней забутих предків» Михайла Коцюбинського).

Досягнення цієї мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- описати ритуал ініціації шляхом характеристики такого явища як «ритуал переходу» й опису полярності та своєрідності трактування таких понять як «смерть» і «відродження» у давньослов'янському світогляді;
- показати трансформацію ритуалу ініціації на прикладі літературних характерів «Лісової пісні» Лесі Українки, застосувавши прийом ритуально-міфологічної інтерпретації;
- відобразити міфопоетичну семантику образної структури тексту на прикладі повісті «В неділю зранку зілля копала» Ольги Кобилянської;
- з'ясувати особливості міфологічного хронотопу повісті «Тіні забутих предків» Михайла Коцюбинського.

Теоретико-методологічною основою цього дослідження складають праці, присвячені таким поняттям як «ритуал»,

«міфопоетика», «міфопростір». Серед них дослідження В. Топорова, Н. Фрая, К. Леві-Строса, М. Еліаде, Р. Барта, У. Еко, Дж. Фрезера, що торкаються питань міфологізованої структури художнього твору, фольклорно-літературних взаємин, механізмів авторської міфотворчості тощо. Дослідження спирається також на філософські та культурологічні ідеї реконструкції, герменевтики, інтертекстуальності, рецептивної естетики.

Звернення до таких праць вітчизняної критики, як «Міфопоетика «Лісової пісні» Лесі Українки» Лукаша Скупейка (2006), «Міфологічний горизонт українського модернізму: Літературознавчі студії» Ярослава Поліщука (1998), «Міфопоетика календарного свята у творах Михайла Коцюбинського» Тетяни Саяпіної (1999), допомогли комплексно проаналізувати внутрішні механізми взаємодії міфу, фольклору й літератури на прикладі творів Лесі Українки, О. Кобилянської та М. Коцюбинського.

Конкретно використовувалися методи структурний, порівняльний та методика ідентифікації Т. Ф. Тіселтона Дайера.

Практичне використання результатів. Результати бакалаврської роботи можуть бути використані в курсах лекцій з фольклорно-літературних зв'язків та історії української літератури ХХ ст. За темою роботи було надруковано статтю «Примхи міфопоетики початку ХХ ст.» у часописі «Міфологія і фольклор», №1, 2011, с. 54–58.

Структура роботи. Робота складається з двох розділів, «Список використаних джерел» налічує 70 бібліографічних позицій. Є два додатка. Загальний обсяг роботи 62 сторінки, із додатками – 85 сторінок.

Додаток Г. Зразок «Висновків».

У філософії релігії існує поняття первісної Традиції, яка виявляє загальний космічний зміст світобудови і містить мудрість,

більшу за будь-яке земне, людське знання. В історичному розвитку Традиція реалізує себе у тих чи інших конкретних етнокультурних формах. Українською етнокультурною формою вияву Традиції була Запорозька Січ, чи не остання традиційна цивілізація на теренах Європи. Українці називали Запорожжя Палестиною, тобто землею обітваною, запорожців асоціювали із лицарями міфічних часів, а в їх поверненні вбачали повернення до „золотого віку” і відновлення справедливості. На нашу думку, українська народна картина „Козак-Мамай” є саме таким фрагментом Традиції, уламком езотеричних знань наших предків.

Зображений на картині козак має риси першопредка, культурного героя, характерника, ініціанта, йогіна тощо.

Результати запропонованого аналізу синергічності системи символів змушують дещо змістити акценти з описовості і спроб віднайдення історичної адекватності на глибший образно-символічний рівень.

Іконографічність і канонічний тип зображення „Козака-Мамає” підкреслювався дослідниками завжди, проте не розглядалась можливість використання подібної композиції як побутової ікони чи змалювання козака-характерника з апотропеїчною метою, ймовірність чого виявляє наше дослідження.

Маємо досить мало джерел, документів і матеріалів з життя Запорозької Січі, надто з її міфології, обрядовості і культів, що пов’язане не лише з історичною долею цього ордена, але й з герметичністю подібної інформації. Всі аналізи, проведені нами у запропонованому дослідженні, вказують на те, що у народній картині „Козак-Мамай” існує кілька шарів змісту, тож зроблено спробу декодувати їх. Реставрація прихованого у композиції змісту відкриває частку тих духовних практик, що супроводжували життя запорожців, і були сформовані синтезом чисельних різноетнічних і різночасових військових традицій

Наддніпрянщини.

Варто також згадати, що золота поясна бляха з “Сибірської колекції” Петра I атрибутована як сакський артефакт, знайдений на Алтаї, тобто твір культурно-споріднений зі скіфською міфологічною традицією, з одного боку, та близький за географічним розташуванням і міфологією до алтайських тюрків, серед яких були і меркіти.

Тобто система символів української народної картини «Козак-Мамай» сформувалась у канонічну композицію ще за скіфо-сакської доби з метою відтворення релігійно-міфологічної картини світу. Так аналіз типологічних паралелей виявив наявність відповідної системи символів (дерево-гора-спис-кінчаша) у міфологічних системах багатьох генетично і культурно споріднених народів (скіфи, саки, іранці, індійці, слов'яни, кельти, скандинави, германці), що свідчить про спільне і давнє походження іконографії подібної композиції.

У дослідженні доведено, що зображена в українській народній картині “Козак-Мамай” система символів має давнє походження і високий семіотичний статус. Стала іконографічна композиція була сформована щонайпізніше у 5 ст. до н.е. у скіфо-сакській етнічній спільноті і була передана чоловічим військовим союзам Наддніпрянщини шляхом спадкоємності жрецько-військової традиції. Зображення представляє воїна-жреця (в українському пізнішому фольклорному варіанті “козака-характерника”, “козака-галдовника” тощо) із атрибутами його соціального статусу, - зброєю та чашею. Синергічність подібних систем символів (за винятком пози персонажа) простежується у таких індоєвропейських народів як германці, скандинави, кельти, індійці, іранці, а також у монгольських та тюркомовних народів, у християнській, буддистській, індуїстській іконографіях, проте повної відповідності українській композиції немає, що вказує на її унікальність та автентичність.

Науково-методичне видання

Росовецький С. К.

Методичні поради до написання бакалаврської
роботи з фольклористики

Редактор С. С. Росовецький

Комп'ютерна верстка С. С. Росовецького

Підписано до друку 25 травня 2019 р. Формат

60X84/12

Обл.-вид. аркушів 1,5. Наклад 50 прим.

Замовлення № 6.

ФОП Росовецький-Гіндіч О.С.

Свідоцтво Державного комітету телебачення і
радіомовлення України № 4861, серія ДК

від 10.03.2015 р.

01054, Київ-54, а/с 42

www.facebook.com/selenapress

selenapress.kiev@gmail.com